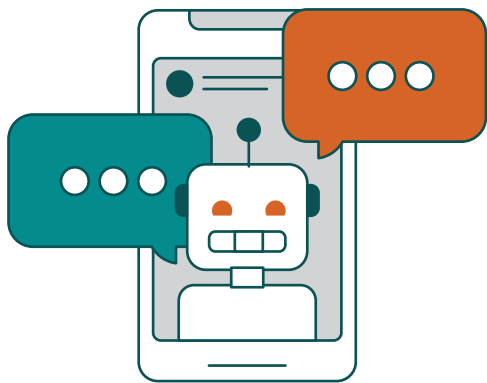

УЯВНІ (НЕ)ДРУЗІ: ЯК ВИКРИТИ ТРОЛІВ І БОТІВ?

Якщо в соцмережах вам хочеться втрутитися у сварку, поширити чиюсь шоковую історію або встановити стосунки з симпатичною людиною, не поспішайте. Перевірте, чи не підхопили ви троля чи бота.

Соцмережі переповнені фейковими акаунтами. Наприклад, у США під час виборів 2020 року фабрики тролів досягли 140 мільйонів американців, а 19 лютого 2022 року СБУ ліквідувала у Львові дві ботоферми на 18 000 фейкових профілів, якими керували з Росії, нагнітаючи панічні настрої серед українців.

Фейкові акаунти – сторінки в соціальних мережах, які створені для імітації реальних людей з метою отримання вигоди, впливу на суспільство або нанесення шкоди.

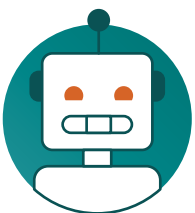
Згідно з даними ресурсу Statista, тільки за перший квартал 2022 року Facebook видалив 1,6 млн фейкових акаунтів. У Twitter, за різними оцінками, від 5 до 20% фейкових акаунтів, а в Instagram кожна десята сторінка є несправжньою.

ЧИМ НЕБЕЗПЕЧНІ ФЕЙКОВІ АКАУНТИ?

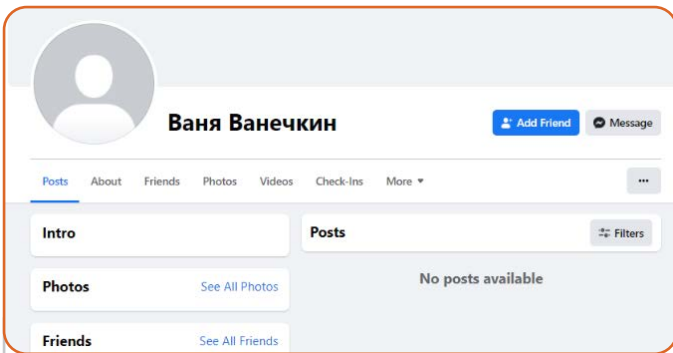
Вони є інструментами, за допомогою яких

- блискавично поширюють фейки та дезінформацію;
- розпалюють ворожнечу, поширюють стереотипи;
- відволікають увагу від важливих суспільних подій;
- створюють ілюзію важливості тем, які вони просувають або коментують;
- провокують емоційні дискусії з реальними людьми, впливають на психоемоційний стан;
- організовують інформаційні атаки, цькування, залякування;
- збирають інформацію для ворога.

ТИПИ ФЕЙКОВИХ АКАУНТІВ: БОТИ, ТРОЛІ ТА КІБОРГИ

БОТ – це несправжній акаунт, запрограмований автоматично, який виконує прості завдання. Наприклад, залишає однакові коментарі під дописами на якусь тему, поширює однакові пости в різних групах, додає людей у групи або «лайкає» коментарі інших ботів. Ботів можна порівняти із проплаченим мітингом у соцмережі.

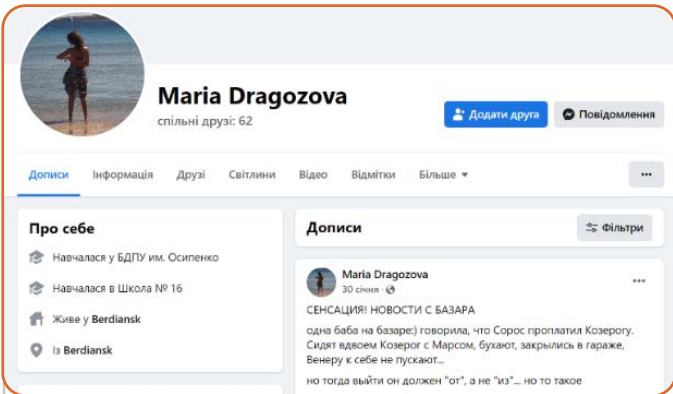
«Ваня Ванечкин» має порожній акаунт без фото і друзів. Утім, він активний у багатьох тематичних групах різних міст на кшталт «Полювання й риболовля» або «Привітання з днем народження». Там він розміщує дописи, які, як він пише, можуть зацікавити учасників. Здебільшого в них він нагнітає паніку щодо війни або закликає скидати уряд. Окремі боти мають фото й заповнений акаунт. Він може бути як зовсім порожній, так і дуже активний.

ОЗНАКИ БОТІВ:

- однакові або однотипні дописи (уведіть текст допису в пошуковик і подивіться, чи не дублюється він на багатьох інших сторінках);
- дата та час створення кількох акаунтів однакові (це можна подивитися у профілях);
- подібна активність, репости, лайки;
- багато комерційного або політичного контенту на сторінці або жодного контенту (коли вся активність бота відбувається у групах та чужих коментарях);
- у профілях вказані однакові локації, наприклад міста.

ТРОЛЬ – це акаунт, який провокує конфлікти в інтернеті або ображає інших. Зазвичай тролі публікують емоційні й провокативні пости та коментарі в групах чи в популярних спільнотах. Вони прагнуть зірвати змістовні дискусії або перевести суспільну увагу з однієї теми на іншу.

У 2018 році після резонансного вбивства бійця АТО Віталія Олешка деякі авторитетні українські медіа опублікували коментар-звинувачення «активістки Марії Драгозової» із Бердянська про те, нібито вбивство замовив місцевий політик. Виявилось, що її сторінка несправжня, а у фейкового акаунта навіть узяти інтерв'ю.

Сторінка має дуже правдоподібний вигляд. «Марія» активно пише про політику, додає в друзі політиків із різних міст і місцевих активістів. Живі люди коментують її дописи. Але ніхто ніколи не бачив її, а на жодному з фото не видно обличчя. Це – політичний троль, спрямований проти конкретної особи.

ОЗНАКИ ТРОЛІВ – ПОВЕДІНКА У КОМЕНТАРЯХ:

- зауваження НЕ за темою;
- відмова визнати неправоту;
- маніпуляції, напівправа, хибна аргументація;
- акцент на емоції, а не логіку;
- меми як реакції на змістовні дописи або коментарі;
- принизливий тон, агресивність;
- намагання змусити читача порушити правила спільноти, «вийти з себе»;
- перехід на особистості;
- звинувачують інших у продажності/заангажованості;
- реагують на викриття не особисто, а за допомогою інших акаунтів (працюють групою);
- швидкі, «серійні» й довгі відповіді – троль отримує більше за довші коментарі.

Джерело:
<https://uchoose.info/boty-i-troli-feikovyi-akaunty>

ЗАУВАЖТЕ!

Тролі не завжди працюють за гроші. Провокувати емоційні дискусії може людина, яка має сильні ідеологічні переконання і просуває їх.

Боти – примітивні, тролі – креативні. Вони вступають у тривалі суперечки і схожі на людей. Інколи боти підсилюють тролів, наприклад, масово лайкають їхні пости й коментарі. Тоді їх краще видно у соцмережах, адже алгоритми показують найпопулярніші дописи і приховують непопулярні.

КИБОРГИ – гібридні сторінки, які поєднують у собі функції ботів і тролів одночасно. Наприклад, ними можуть бути зламани зловмисниками сторінки реальних людей у соціальних мережах, які використовують як боти. Або ж такі сторінки «клонують» справжній профіль, який використовують для поширення потрібних повідомлень.

Сторінка «Катерина Петренко» схожа на реальну людину. Вона читає лекції у Київському університеті імені Шевченка, має бойфренда, любить подорожувати й захоплюється скелелазінням. У її акаунті багато фото й особистих дописів і немає жодної політики. Насправді все це автоматично скопійовано з іншого акаунта справжньої людини. Іноді на сторінці публікують політичні перепости, але коли інформаційна хвиля сплине, їх видаляють. Сторінка залишається чистою від підозрілих дописів.

Одна людина може керувати десятками ботів і тролів, які правдоподібно дискутують між собою. Урешті суперечка прийде до потрібного замовнику висновку. Тролі можуть дискувати і з реальними людьми, якщо їхня думка протирічить «потрібній». Утім, для формування громадської думки однієї людини замало. Тому існують бото- і тролеферми – компанії, які тисячами плодять несправжні акаунти, що завалюють соцмережі коментарями.

Онлайн маніпуляції:

як розпізнати бота чи троля | Very Verified:
онлайн-курс з медіаграмотності

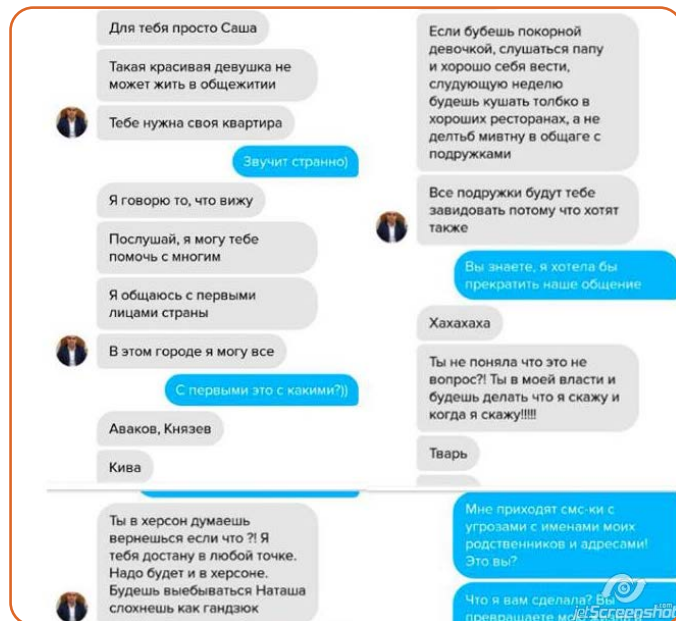
ЯК МАНІПУЛЮЮТЬ ТРОЛІ І БОТИ?

ПРОВОКУЮТЬ МАСОВІ ЗАВОРУШЕННЯ

ЗВИНУВАЧУЮТЬ ПОЛІТИЧНИХ ОПОНЕНТІВ У ЗЛОЧИНАХ

Згадаймо випадок, який стався у лютому 2020 року у Нових Санжарах на Полтавщині, куди мали привезти евакуйованих із Китаю українців. Тоді невідомі створили групи у Facebook, Viber і Telegram, долучивши туди майже всіх жителів селища. Там близько 20 користувачів «розганяли» чутки, що в місто нібито везуть хворих на коронавірус.

Вони закликали людей до агресивних дій: перекривати дороги, робити коктейлі Молотова, штурмувати державні органи. Після заворушень, які довелося вгамовувати поліції, журналісти визначили, що, ймовірно, це зробили російські спецслужби.

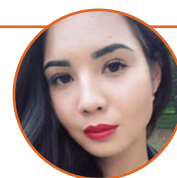
Студентка Наталія Бурейко у 2018 році на своїй Facebook-сторінці звинуватила чиновника Нацполіції у домаганнях, прикріпивши фейкові скріншоти листування й погроз. Згодом виявилося, що вона продала доступ до свого акаунту політтехнологу Володимирі Петрову, який писав повідомлення від її імені. Чиновник попросив голову Нацполіції провести перевірку фактів. Винного знайшли й затримали.

У таких випадках варто чітко викласти свою позицію в соцмережах і в коментарях журналістам, пояснити причину, з якої вас хочуть запламувати, подати до суду тощо.

Джерело:

<https://texty.org.ua/articles/100356/specoperaciya-imeni-portnova-ta-shariya-yak-rozhanyaly-paniku-v-novyh-sanzharah-i-hto-zacym-stoyit/>

Джерело:

<https://detector.media/infospace/article/142963/2018-11-29-u-spravi-tinder-skandalu-zatrymaly-polittekhologa-volodymyra-petrova-onovleno/>

РОЗДІЛЯЮТЬ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

НАМАГАЮТЬСЯ ВПЛИНУТИ НА СВІТОВИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ

Російські «Фабрики тролів» ще до повномасштабного вторгнення Росії в Україну активно працювали над поширенням дезінформаційних повідомлень. Наприклад, вони активізувалися після збиття малайзійського «Боїнгу» 17 липня 2014 року.

Фактчекінговий ресурс VoxUkraine виявив, що 18 і 19 липня у Twitter «Фабрики тролів» оприлюднили 69 тисяч дописів про трагедію. У них використовували 6200 хештегів. Найпопулярніші з них звинувачували Україну: #ПровокацияКиева (22,3 тис згадок), #КиевСбилБоинг (22,1 тис) та #КиевСкажиПравду (21,9 тис). Деякі акаунти робили тоді близько 200-300 дописів на день. Така кількість твітів є аномальною для реального користувача, утім не тоді, коли йдеться про фейкові акаунти, які використовували з метою потужної дискредитації України в інформаційній війні.

Джерело:

<https://voxukraine.org/longreads/twitter-database/index.html>

У Facebook-спільноті «Львів і Львівська область» з'явився допис від нібито переселенця з Харкова, який скаржився на недостатню гуманітарну допомогу в Трускавці. Текст викликав обурення в коментарях, чому автор не в армії, не захищає Харків, а натомість перебуває в безпечному місці.

Якщо перейти на сторінку автора допису, то можна помітити, що на ній відсутні ознаки того, що це реальна людина: немає особистої інформації, фотографій, власних дописів. Єдине фото в профілі під час зворотного пошуку зображень виявилось запозиченим із фотобанку.

Отже, перед нами несправжня сторінка, яку використовують для розпалювання ворожнечі між представниками різних регіонів України.

ЯК ВИЯВИТИ ФЕЙКОВИЙ АКАУНТ?

1 ПЕРЕВІРТЕ ФОТО У ПРОФІЛІ

У фейкових акаунтів фото найчастіше – крадені. Більшість ботів і тролів – масова продукція, в яку ботоферми не вкладають багато зусиль, тому фотографії для них беруть із різних сайтів або крадуть з інших сторінок у соцмережах. Перевірте фото у Google Images або інших програмах для верифікації зображень. Так може з'ясуватися, що фото чоловіка, який усюди обурений поганою поведінкою біженців, насправді належить американському дантисту.

Важливо: під псевдонімами із фото квітів чи тварин можуть ховатися люди з окупованих територій, військові або волонтери, які приховують справжнє фото або ім'я з міркувань безпеки. Але якщо ви не можете підтвердити достовірність акаунту, ставтеся до нього з обережністю.

2 ПОШУКАЙТЕ ІНШІ ОЗНАКИ СПРАВЖНЬОЇ ЛЮДИНИ

На які теми пише акаунт? Які дискусії виникають під дописами? Знайдіть привітання з Днем народження і почитайте їх: хто їх пише, чи є в них щось особисте? Хто коментує дописи на сторінці? Часто боти однієї ботоферми навіть пишуть одне одному коментарі під фото. Якщо дописи на сторінці однотипні, постійно щось рекламують або їх просто забагато, то або людина цим акаунтом заробляє, або інформація поширена автоматично. Якщо хтось, не будучи військовим, регулярно критикує дії Генштабу, це також має викликати підозри. Варто перевірити в інтернеті, чи ця людина взагалі існує і чим вона займається.

3 ПОШУКАЙТЕ СХОЖІ ДОПИСИ

Для цього скопіюйте кілька речень з допису і введіть їх у пошук Facebook чи Google. Може статися, що таких дописів – повний інтернет. Тоді очевидно: перед вами бот. Часто їх створюють, аби «затерти» зміст важливої суспільної дискусії і скерувати емоції читачів у потрібному напрямку. Якщо такі дописи з'являються у групах або на сторінках, які ви адмініструєте, сміливо їх видаляйте.

4 НЕ ВТРАЧАЙТЕ ПИЛЬНОСТІ

Деякі профілі – «дорогі» й ретельно зроблені. Вони є, по суті, агентами впливу, які можуть роками втиратися в довіру у колах громадських діячів, журналістів або лідерів думок. Коли до них звикають, вони починають розвалювати спільноту зсередини або просувати шкідливі ідеї.

Наприклад, у 2020 році видання «Der Spiegel» разом із Atlantic Council виявили 330 фейкових акаунтів, які писали політикам, лікарям, військовим та журналістам. Ті ділилися з ними особистою і навіть інтимною інформацією. «Der Spiegel» назвало це шпигунством.

Джерело: <https://www.spiegel.de/international/germany/facebook-how-to-fake-friends-and-influence-people-a-4605cea1-6b49-4c26-b5b7-278caef29752>

5 УТРИМАЙТЕСЯ ВІД ДИСКУСІЙ

Якщо ви зрозуміли, що акаунт є тролем або ботом, – не дискутуйте з ним. Це збільшує видимість його дописів, навіть якщо коментар критичний. Винятком є ситуація, коли слова троля уже набрали популярності. Тоді спочатку поясніть іншим користувачам, чому це троль. Наприклад, поділіться у коментарях скріншотом, кому насправді належить фото. Це важливо, щоби люди не вірили його тезам. Потім обов'язково поскаржтеся адміністрації соцмережі на фейковий акаунт або на мову ворожнечі, наприклад, на Facebook потрібно натиснути на кнопку, сховану за трьома крапками вгорі сторінки.

6 ПЕРЕВІРЯЙТЕ СТОРІНКИ, ПЕРЕД ТИМ ЯК ДОДАТИ КОГОСЬ У ДРУЗІ

Приймаючи запити на додавання в друзі від незнайомих акаунтів, ви додаєте їм авторитетності. Коли ваші знайомі побачать, що ви «дружите» з акаунтом, можуть подумати, що ви його знаєте. Перевірте власний список друзів. Чи знаєте ви цих людей особисто, чи хоча би маєте якесь уявлення про те, чим вони займаються? Видаліть ботів і тролів з друзів, якщо вони туди вже потрапили, і заблокуйте можливість коментувати ваші дописи.

7 ПАМ'ЯТАЙТЕ: НЕ ВСІ, ХТО КРИТИКУЄ ВАШУ ПОЗИЦІЮ, Є ТРОЛЕМ

Коли дехто стикається з не дуже приємною критикою, то найлегше за все – звинуватити опонента в тому, що він бот або троль. Але це може не відповідати дійсності. Якщо ви знаєте людину і вам важливо довести їй та іншим читачам свою точку зору, включайтеся у дискусію. Якщо аргументи незнайомої людини конструктивні, вказують на реальні проблеми в вашій роботі, а акаунт – реальний, можна й подискутувати. Подякуйте за пропозиції і зробіть усе, щоб виправити ситуацію. Вдячні критики часто стають прихильниками.